

Б.М. Кулик. – К. : Вищ. шк., 1972. – 404 с. 4. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник / О.Д. Пономарів. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с. 5. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови / Л.Г. Скрипник. – К. : Наук. думка, 1973. – 300 с. 6. Сучасна українська мова : підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; за ред. О.Д. Пономарева. – 3-тє вид., перероб. – К. : Либідь, 2005. – 488 с. 6. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови : навчальний посібник / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с. 7. Шкуратяна Н.Г. Сучасна українська літературна мова : навчальний посібник / Н.Г. Шкуратяна, С.В. Шевчук. – К. : Літера, 2000. – 688 с. 8. Ющук І.П. Українська мова : підручник / І.П. Ющук. – К. : Либідь, 2004. – 640 с.

Багратіон-Мухранська К.В., к. філол. н.

**ДО ПИТАННЯ ПРО ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ
Т.Г. ШЕВЧЕНКА, Р. БЕРНСА, В. СКОТТА,
ШОТЛАНДСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ НА ФОРМУВАННЯ
СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО
МЕДІА-ДИСКУРСУ**

Стаття присвячена короткому історико-соціальному аналізу використання творчості Т.Г. Шевченка, Р. Бернса та В. Скотта, шотландського фольклору та історії для відображення сучасних соціально-історичних реалій (на матеріалі інтерактивних медіа-ресурсів пострадянського простору). У статті наводяться приклади коментарів соціально активних читачів інтерактивних українських та російських медіа-ресурсів, на підтвердження точки зору про те, що фольклорне, літературне та історичне надбання співзвучне сучасним суспільним реаліям.

Ключові слова: художній текст, завдання, перспективи дослідження, фольклор, літературна творчість, мова, дискурс, Вальтер Скотт, Роберт Бернс, сучасний український та російський медіа-простір.

The article is devoted to the study of folklore, historic heritage as well as professional heritage of Walter Scott and Robert Burns.

The analyses were executed on the basis of the selected Scottish and Ukrainian material. The results of the investigation were reached by means of linguistic and literature research and showed the universal meaning of mentality and its interrelation with individual development of the country and society. The criteria of the old and modern outlook, the world understanding were analyzed in the light of the various interactive media.

Key words: literary text, research targets, perspectives and methods, folklore, literary creativity, language, discourse, Robert Burns, Walter Scott, Russian language Ukrainian modern literature.

Статья посвящена короткому историко-социальному анализу использования творческого наследия Т.Г. Шевченко, Р. Бернса, и В. Скотта, шотландского фольклора и истории для отражения современных социально-исторических реалий (на материале интерактивных медиа-ресурсов постсоветского пространства). В статье приводятся примеры комментариев социально-активных читателей интерактивных украинских и русских медиа-ресурсов, в подтверждение точки зрения о том, что фольклорное, литературное и историческое наследие созвучно современным общественным реалиям.

Ключевые слова: художественный текст, задания, перспективы исследования, фольклор, литература, язык, дискурс, литературное творчество, Вальтер Скотт, Роберт Бернс, современное медиа-пространство.

Суспільство завжди активно реагує на політичні та соціальні зміни в країні та у світі в цілому. Його найактивніші представники стають виразниками суспільної думки, призводять до кардинальних змін в історико-соціальному процесі. Найчастіше такі зміни проходять крізь призму світосприйняття саме найбільш обдарованих представників нації, набувають індивідуального емоційного забарвлення. Тому дуже цікаво дослідити не лише, як люди із активною соціальною позицією не лише посприяли змінам у житті нації, а й досі надихають своєю творчістю наступників крізь осучаснення їх творчості. У

наших попередніх дослідженнях ми неоднаразово зазначали, що історичний поступ України дуже схожий на Шотландський. Складна історична та соціальна ситуація, яка існувала протягом багатьох сторіч у цих двох країнах, породила власних виразників суспільної думки. Що стосується саме Шотландії найбільш загальновідомими, у світовому масштабі, є Роберт Бернс та Вальтер Скотт. А Україна представлена Т.Г. Шевченком: *"Порівняння українського Кобзаря з шотландським Бардом належить до найпоширеніших, адже обидва стоять першими у шерензі претендентів на звання народного Поета – поета з великої літери, вшанування якого серед співвітчизників перевершує всі досі знані зразки"* [1]. Крім того, в обох спостерігається симбіоз двох різних літературних традицій, яку легко помітити. Мається на увазі симбіоз історичного і фольклорного начал, тобто на тлі правдивого опису побутових сцен, костюмів, героїв, а надто збереження духу епохи, читач відчуває емоційний опис подій та найвищий рівень індивідуального світосприйняття. На їх прикладі ми можемо прослідкувати наступність та передачу фольклорно-історичної інформації починаючи від занотованих пам'яток усної народної творчості, їх трансформацію Робертом Бернсом, запозичення Вальтером Скоттом, творчого надбання Тараса Шевченка та використання їх, як це не здавалося б дивним, сучасними користувачами мережі Інтернет. Незважаючи на обмежений формат нашого дослідження, хотілося б дати побіжну парадигму таких запозичень та навести деякі приклади на підтвердження цих тверджень.

Одним із цікавих джерел інформації, яким дуже плідно користувався Роберт Бернс та інші письменники-сучасники, були "Антологія чорних сторінок" – колекція старовинних балад, які друкувалися у книжках широкого формату у XVII-XVIII ст. Із розвитком технологій інформаційне наповнення ставало більш цікавим, зокрема, вони містили ілюстрації, які пояснювали дії балади й були виконані відповідно до старовинних прийомів граверів і таким чином були схожі на сучасні комікси. Славнозвісні Уільям Кекстон, якому англійці завдячують появою першого надрукованого листка, та його

учень Ян ван Вінкен або Вінкен де Ворде-ось. Їх, напевно, можна сміливо вважати праотцями сучасних британських "блогерів" та журналістів інтерактивних медійних ресурсів.

Далі естафету підхопив Вальтер Скотт. Тобто зберігаючи найпалкішу любов і прихильність до пам'яток шотландської та англійської народної творчості, Скотт багаторазово звертався до пісень і балад, які були реставровані Бернсом, використовував рядки з таких адоптацій замість епіграфів, посилався на них у передмові до своїх творів й у листах, наводив їх на підтвердження своїх думок й висновків при написанні критичних статей, і тим, звичайно осучаснював їх. Безперечно, можна вважати, що ті пісні й балади, які були відібрані Бернсом, а потім використані Скоттом, найбільше відповідають так званому "шотландському духу" ("Scottish identity"), проте їх мета не обмежується лише тим, що ми зазначили вище. У багатьох баладах можна довідатися про риси саме цього часу. Що стосувалося Шотландії, це були антифеодальні настрої селянської маси, гостра ненависть до несправедливої соціальної стратифікації, корумпованої провінційної адміністрації і т. д. Соціально-історична атмосфера Шотландії (як і України) із незмінними спалахами селянських повстань, феодальними війнами, військовими податками, які невпинно зростають і т. д., сприяє подальшому розвитку тих пам'яток народної творчості, остаточно кристалізує їх, завершує процес епічної ідеалізації головної діючої особи. Але насправді дуже вагомою творчою знахідкою письменника є цитування поетичних рядків, аби розкрити перед читачем сутність героя, його цінності і життєві позиції, дати їм власну оцінку у контексті історичних подій. У романі Скотта "Гай Меннерінг" бернсівські рядки про відомого акцизного відкривають дев'яту главу, яка розповідає читачеві про митного інспектора Френсіса Кеннеді. Він скоїв багато зла контрабандистам і, зокрема, Дірку Хатрайту, який пізніше в романі скаже: *"Хорти їх високостей нищать контрабандистів за наказом Френсіса Кеннеді, хоча, за словами леді Бертрам, у цьому не було нагальної необхідності! От краще співав би він дурненьких пісеньок, пив вино й отримував собі платню, як це робить, наприклад, Снейл... Ото дійсно гідна людина, – нікому*

ніколи жодного зла не заподіє!" [2]. Віршовані рядки Бернса прислужилися Скотту ще тоді, коли він хотів реалістично змалювати соціальний стан загалу Шотландії 2-ої половини XVIII сторіччя, у час, коли іншим проявом промислового підйому країни стало явне зубожіння найменш захищених прошарків суспільства. Ось як змальовує Вальтер Скотт особистість злодюжки Глоссіна: *"Tam l'oe'd him like a vera Brither, they had been fou for weeks thegither, the night drave, On wi'sands and clatter, And ay the ale was growing better!"* [3]. Звичайно, динаміка часу, специфіка інформаційно-художнього мислення певної доби вносить свої корективи в менталітет особистості. Важко уявити сучасного вченого або митця, який би мислив на рівні архетипів X-XIX століття. Це є інформаційним анахронізмом. Проте міфологічні, фольклорні та історичні архетипи стають базою для розбудови нових світоглядних моделей. Коли фольклорна інформація має прогалини, на допомогу їй приходять історія, і навпаки. Йдеться про еволюційний рух свідомості, який, із одного боку, крокує разом із технічним прогресом, а з іншого – "працює" в режимі створення субститутів міфологічного рівня мислення, або архетипів старого покоління. Вони органічно вбирають у себе весь досвід осмислення навколишнього світу, запозичує відомості про суспільні, духовні, фізичні процеси, що його супроводжують. Тобто, не можна говорити про зникнення архетипічного горизонту свідомості. Він виражається у нових формах свідомості з урахуванням найновіших надбань культурного розвитку людства. Пройшло багато часу, і, здавалося, трансформація фольклорних пам'яток, творчий досвід Роберта Бернса, Вальтера Скотта і Тараса Шевченка повинні були залишитися в анналах історії, проте це не так. На наш великий подив, запозичення їх віршованих рядків і зараз активно використовується сучасними користувачами всесвітньої мережі Інтернет-користувачами пострадянського простору. На початку XXI століття у світі залишається все менше й менше людей, які можуть уявити своє життя без інтернету – всесвітнє павутиння обплутало планету так щільно, що сьогодні просто неможливо ігнорувати його наявність. Дарма комусь здається,

що живучи на далекому хуторі без звучностей, він не потрапить у лабеті цих комп'ютерних джунглів: аби "спілкуватися" з Мережею, зовсім не потрібно мати телефон чи навіть комп'ютер. Оскільки саме в інтернеті можна дізнатися про найостанніші новини, в "павутинні" опосередковано сидить кожен телеглядач, радіослухач чи газеточитач. Не кажучи вже про мільйонну аудиторію безпосередніх користувачів, яка зростає з кожною хвилиною: без інформації, розміщеної в "інтернетрях", уже не мислить себе ні школяр чи студент, ні журналіст, ні фахівець із комп'ютерних технологій; у численних інтернет-форумах, – чатах, конференціях тощо. Вивчаючи останні події на прикладі декількох інтернет медіа ми помітили, що користувачі активно використовували поетичний доробок Роберта Бернса та шотландської фольклорної традиції у коментарях до статей. Наприклад, у відповідь на статтю російської журналістки Вікторії Работной, що має назву: "Депутат Барканов ведет предвыборную кампанию по "своим законам". Избирательная комиссия муниципального округа "Морской" признала незаконными агитационные материалы, которые распространяют кандидаты от "Единой России". Ось маленька цитата із цієї статті: *"Впрочем, сам Владимир Барканов не видит здесь никаких проблем. "За свои деньги что хочу, то и печатаю", – заявил он. А на вопросы о том, почему он вместе со своей командой нарушает закон о выборах, уважаемый депутат при свидетелях заявил: "А у меня свой закон"* [4]. Користувач, який назвався "Аноним, дабы не побили" прокоментував статтю і фотографію таким чином: *"Нет! У него не лживый взгляд! Его глаза не лгут! Они правдиво говорят, что их владелец – плут!"* [5]. Патріотизм – це для Тараса Шевченка одночасно і палке почуття, і свідоме переконання, що впливає на всю його систему оцінок. Тарас Шевченко в колі його сучасників був, як відомо, художником і поетом, бардом і дисидентом, солдатом і засланцем. Він не був ні політичним лідером, ні вождем суспільного чи народного руху, ні поводитирем гайдамаків-повстанців. Водночас за суттю всього зробленого ним, за підсумком усього життя став набагато більшим – Великим Кобзарем, котрий "отверз уста" "німим

братам своїм" і заповів нам жити "в своїй хаті", де "своя й правда, і сила, і воля" [60, с. 32]. Так, цікаво було побачити використання рядків Шевченка у коментарях до статті "Українська політика сьогодні – це крижина, на якій дрейфують пара пінгвінів" (інтерв'ю Марічки Паплаускайте, Львів. Спеціально для "Час і Події", США): *"Доборолась Україна до самого краю, Гірше ляха свої діти її розпинають"* [6].

Отже, літературне надбання Роберта Бернса, Вальтера Скотта та Тараса Шевченка дійсно позбавлені рис інформаційно-етнічної загерметизованості творчого та суспільного світосприйняття. З іншого боку воно насичене ствердженням позитивності міфологічного мислення як архетипічно-базового для сучасної етносвідомості, зокрема, її творчого горизонту. Відомості про народ та соціально-історичну ситуацію, віднайдені та збережені ними, були органічно вплетені у тканину реалістичного сюжету. Як виявляється, їх творчість залишається актуальною, продовжує навіть зараз жити активним життям у сучасному суспільстві з домінуючими інтерактивними засобами масової інформації. Таким чином, для сучасних користувачів мережі інтернет, національні "апостоли правди і свободи" виявилися тими посередниками, які змогли передати нащадкам ключі від давніх фольклорних "пластів", спонукали до розгляду їх трансформованої творчості як джерела для подальшого вивчення національної історії та народної творчості у їх симбіозі [7].

1. Євген Зарудний, докторант філософського факультету Харківського національного університету ім. В.Каразіна // інтерактивне видання "День" (стаття "Кобзар і бард. Шевченко і Бернс: великі співці свободи") 2012. – С. 1. – Режим доступу до ресурсів: http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?ukrayinska_politika_sogodni_tse_kriz_hina_na_yakiy_dreyfuye_para_pingviniv&objectId=1252680#comAnch.7.

2. Pierson H. Walter Scott and Robert Burns, Edinburgh збірка "Minstrelsy of Scottish Border, consisting of historic and romantic ballads, collected in Southern countries of Scotland; with a few modern date founded upon local tradition". – С. 11. 3. Newman E.M. "Seeing England and Scotland" / E.M. Newman. – New York: Funk & Wagnalls Company, 1930. – P. 243.

4. Работнова Вікторія // інтерактивне видання "mr7" (коментарі до статті "Депутат Барканов веде передвиборну кампанію по "своім